

Osmanlı İdari Teşkilatında Manavgat (XV-XVIII. Yüzyıllar)

 SAİM YÖRÜK^a

Geliş Tarihi: 10.09.2018 | Kabul Tarihi: 21.01.2019

Öz: Manavgat ve çevresi Anadolu Selçuklu Sultanı Alâeddin Keykubat döneminde Türk hâkimiyetine geçmiş, Osmanlı döneminde Manavgat'ın idari statüsünde birçok değişiklik olmuştur. Yapılan yeni fetihler, güvenlik kaynaklı yaşanan sorunlar, zaman içinde değişen şartların da etkisiyle, XV-XVII. yüzyıllarda, idari bakımdan önemli değişikliklere uğramıştır. XV. yüzyılda nahiye, XVI. yüzyıl başlarında bir süre kendi ismiyle anılan sancağın merkezi, daha sonra ise kaza olmuştur. Bu çalışmada Manavgat'ın, Osmanlı hâkimiyetine girişinden XVIII. yüzyıl sonlarına kadar geçen dönemdeki idarî statüsüne değinilmiş, kaza ve nahiyelerinde yaşanan idari değişiklikler ele alınmıştır. Bölgede yaşanan olaylar ile idari taksimatta yapılan düzenlemeler arasında bağ kurulmaya çalışılmıştır. Bu çalışma ile aynı zamanda Manavgat'a komşu ve aynı sancak içerisinde yer almaları sebebiyle Alanya ve Manavgat ile ilişkili İbradı ve Akseki'nin de idarî durumu büyük ölçüde ortaya konmuştur. Kısaca ifade etmek gerekirse bu çalışma ile Manavgat'ın XVIII. yüzyıl sonlarına kadar geçirdiği idari değişiklikler sebep sonuç ilişkisi içerisinde ele alınmıştır. Çalışma sonunda bazı değerlendirmeler yapılmıştır. Yapılan çalışmanın Manavgat'ın ve yakın çevresinin idari tarihine katkı yapacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı dönemi, XVIII. yüzyıl, idarî yapı, Manavgat.

^a Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
saimyoruk@hotmail.com

Manavgat in the Ottoman Administrative Structure (15-18th Centuries)

Abstract: Manavgat and its vicinity were conquered by Turks during the reign of Turkish Seljuk Sultan Aladdin Keykubat, and the administrative status of Manavgat experienced several changes during the Ottoman period. New conquests, security problems, the impact of changing conditions between the 15th and 17th centuries. In the 15th century, it became a district, it became the center of the sanjak of the same name in the early 16th century, and then it became a township. In this study, the administrative status of Manavgat was discussed between the time it became Ottoman land and the late 18th century and the administrative changes in Manavgat township and related districts were scrutinized. An attempt was made to establish a relationship between the local events and the organizations conducted in the administrative division. In the present study, the administrative organization in İbradı and Akseki township related to Alanya and Manavgat was discussed, as well as Manavgat itself. In short, the administrative changes that were witnessed in Manavgat until the late 18th century were addressed within the context of causality. At the end of the paper, certain assessments were presented. It was considered that the present study would contribute to the administrative history of Manavgat and its vicinity.

Keywords: Ottoman period, administrative structure, 18th century, Manavgat.

© Yörük, Saim. "Osmanlı İdari Teşkilatında Manavgat (XV-XVIII. Yüzyıllar)." *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 19 (2019), 137-170.

Giriş

Osmanlı dönemi Manavgat'ın idari yapısını ele alan bilimsel çalışmaların sayısı yok denecek kadar azdır. Manavgat ve çevresi hakkında farklı dönemleri içeren genel ve özel anlamda birkaç çalışma yapılmıştır. XV. ve XVI. yüzyıllar için genellikle tahrir defterleri kullanılmıştır. Bu çalışmalarda, Osmanlı dönemi Manavgat'ın idari durumunu kapsayan toplu ve teferruatlı bilgi bulunmamaktadır.¹

Bu çalışmada, Manavgat ve çevresine ait tahrir defterleri, kanunnameler, eyalet ve sancak tevcih defterleri, seyahatnameler, salnameler ile Manavgat'ın idari yapısı hakkında bilgi veren çeşitli arşiv vesikaları kullanılmıştır. Bunun yanında idarî yapı ile ilgili genel ve özel anlamda bilgi veren çalışmalardan da yeri geldikçe istifade edilmiştir. Bu çalışma ile sadece Manavgat'ın değil aynı zamanda Manavgat ve Alanya ile ilişkili olan İbradı ve Akseki'nin Osmanlı dönemi idarî durumu da ortaya konulmuştur.

1. Osmanlı Hâkimiyetinin Başlaması

Manavgat ve çevresi Anadolu Selçuklu Sultanı Alâeddin Keykubat döneminde Türk hâkimiyetine geçmiştir. Selçuklular döneminde Alanya, Antalya ve Konya arasındaki ticarete bağlı olarak parlak bir dönem yaşayan Manavgat, kendi beyleri idaresinde kısa bir süre yarı bağımsız olmuş, sonra Teke ve Karamanoğulları hâkimiyetine girmiş ve Cumhuriyet dönemine kadar da Osmanlı egemenliğinde kalmıştır.²

Osmanlıların bölgeye olan ilgisi Yıldırım Bayezid döne-

¹ Bu konuda en kapsamlı bilgi Karaca'nın ve Konyalı'nın eserlerinde yer almaktadır. Behset Karaca, *XV. ve XVI. Yüzyıllarda Manavgat Kazası*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2009, s.42-46; Behset Karaca, "Dünden Bugüne Manavgat", Ed. A.Kerim Atılgan, *Dünden Bugüne Antalya*, Antalya Valiliği İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Antalya 2010, s.423-446; İ. Hakkı Konyalı - Ali Yıldız, *Abideleri ve Kitabeleri ile Manavgat Tarihi*, Manavgat Sanayi ve Ticaret Odası Yayınları, Antalya 2010, s.103-113.

² Mustafa Akdağ, *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimai Tarihi*, C.I, Cem Yayınevi, Ankara 1995, s.30; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi*, (5. Baskı), Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1998, s.337-339; B. Karaca, *Manavgat Kazası*, s.18-24; İ.H. Konyalı - A. Yıldız, *Manavgat Tarihi*, s.57-66.

minde başlamıştır. Yıldırım Bayezid, Anadolu'da Türk birliğini sağlama mücadeleleri sırasında 1391'de Antalya üzerine yürümüş, şehri ele geçirmiş ve oğlu İsa Bey'e sancak olarak vermiştir. Bu tarihlerde Manavgat ve çevresi de Osmanlı hâkimiyetine geçmiştir.³ Osmanlıların Manavgat ve çevresindeki bu hâkimiyeti uzun sürmemiş, 1402 Ankara Savaşı'ndan sonra kesintiye uğramıştır. Timur'un Anadolu seferi sırasında, Anadolu beyliklerini canlandırma girişiminden bölge de etkilenmiştir. Yıldırım Bayezid'in 1402'de Timur'a mağlup olması üzerine Timur'a bağlı emirler, kuvvetleriyle Konya, Akşehir, Karahisar, Alâiyye'yi işgal etmişlerdir.⁴ Bu durumdan istifade eden Karamanoğulları yeniden tarih sahnesine çıkmış, 1402-1415 yılları arasında Antalya ve Alâiyye dışındaki bütün Teke iline hâkim olmuştur.⁵

II. Murad'ın tahta çıktığı ilk yıllarda, iç karışıklıklarla mücadele ettiği sırada, Teke Beyliği'nin başkenti Korkutelî'de bulunan Osman Bey, Karamanoğlu II.Mehmed Bey ile birleşerek 1423 yılında Antalya'yı ele geçirmek istemiştir. Bunu haber alan Antalya sancakbeyi Firuz Bey'in oğlu Hamza Bey bunların birleşmesine fırsat vermeyerek ani bir baskınla Osman Bey'i öldürmüştür. Osman Bey'in ölümü ile Teke Beyliği de tamamen sona ermiştir. Bu sırada Mehmed Bey, Antalya üzerine yürümüş, kaleyi kuşatmıştır. Bu kuşatma sırasında kaleden atılan bir güllenin tesiriyle yaralanmış ve kısa bir süre sonra o da vefat etmiştir.⁶ Antalya ile Alanya arasındaki bölge Karamanoğlu Alâeddin Ali Bey'in Akçay Savaşı'nda öldürülmesinden sonra

³ Antalya'nın Osmanlı hâkimiyetine geçişi hakkında muhtelif tarihler de ileri sürülmektedir. İ.Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C.I, TTK Yayınları, Ankara 1995, s.265; B. Karaca, *Manavgat Kazası*, s.25.

⁴ Şehabeddin Tekindağ, "Karamanlılar", *İA*, C.VI, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1977, s.323.

⁵ Sait Kofoglu, "Teke-oğulları", *DİA*, C. 40, Ankara 2011, s.349.

⁶ *Anonim Osmanlı Kroniği (1299-1512)*, Haz.: Necdet Öztürk, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2000, s.71-73; İ.Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoynlu, Karakoynlu Devletleri*, TTK Yayınları, Ankara 2003, s.67-69; İ.Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C.I, s.402-403; Şehabeddin Tekindağ, "Teke-eli veya Teke-ili", *İA*, C.XII/I, İkinci baskı, İstanbul 1979, s.128. Ş. Tekindağ, "Karamanlılar", s.324-325.

tekrar Osmanlı hâkimiyetine geçmiştir.⁷ Bu olaylardan da anlaşılacağı üzere Ankara Savaşı'ndan sonra bölgenin bir kısmı Osmanlıların elinden çıkmıştır. Nitekim 1455 tarihli bir defterde yer alan ifadelerden Manavgat Çayı'na kadar olan bölgede II.Murad zamanında yeniden Osmanlı idaresinin başladığı anlaşılmaktadır.⁸ Yine 1480 tarihli bir vakıf defterinde yer alan ifadeler bölgenin hâkimiyet tarihini özetlemektedir. Buna göre bölgeye önce Teke Beyliği, sonra Yıldırım Bayezid zamanında Osmanlılar, sonra Karamanoğulları ve en sonunda da II.Murad döneminde Osmanlılar yeniden hakim olmuştur.⁹ Bölgedeki diğer önemli bir merkez olan Alâiyye ise Fatih Sultan Mehmed döneminde 1471'de Gedik Ahmed Paşa komutasındaki Osmanlı donanması tarafından Alâiyye beyi Lütü Bey'in oğlu Kılıç

⁷ Şehabeddin Tekindağ, "Teke-oğulları", İA, C. XII/I, İkinci baskı, İstanbul 1979, s.131.

⁸ Söz konusu defterin Manavgat subaşılığı kısmında *Cemaat-i Kastamonulu Yürükleri hakkında bilgi verilir iken "Yerlü içinde Müsellem Hacı Hamza? smurunda oturur evler imiş. Geçip Karamana gitmişler. Merhum Hünkâr Bey şehrin alıcak girü gelmişler. Müsellem Hacı Hamza niza' etti. Eski defterde ve yeni defterde gördük bulunmadı. Bu mezkûr evler Karamandan geleden berü Subaşı tasarrufundaymış. Biz dahi subaşı üzerine yazdık"* denilmektedir. MAD. 14 (1455/h.859), vrk. 161/b; B. Karaca, *Manavgat Kazası*, s.25.

⁹ Teke Sancağı'na ait bir vakıf kaydında "Karye-i Ada. Merhum Teke Beyi Antalya şehrin kâfirden feth idecek vakf idüb Fenari oğlu Mevlana Şemseddin'e vermiş. Andan sonra Mevlana Kutbeddin tasarruf itmiş. Andan sonra Bayezid Bey hünkâr Teke-ilin alıcak İsa Bey Çelebi'ye viricek has itmişler. Hazinedar Ali'ye virmişler, tasarruf iderken girü Mevlana Şemseddin'e virmişler. Andan sonra Kadı Ahmed tasarruf itmiş. Sonra Mevlana kadı Velidin yemiş. Andan sonra Teke oğlu kulu Hazinedar Şahi tasarruf itmiş. Sonra Karaman zamanı olıcak girü Mevlana Şemseddin'e vermişler ve merhum Sultan Teke ilin alıcak Halil Bey il yazmağa çıkıcak tımardır deyu üç kula virmiş. Sonra Mevlana Kutbeddin yemiş. Şimdiki halde Mevlana Muslihiddin elindedir deyu Ethem Bey defterde kayd olunmuş ve hem ol-vakitden berü kadılar tasarruf idermiş. Şimdiki halde Mevlana Antalya kadısı Seyyid Ahmed mutasarrıfıdır." ifadeleri bölgenin geçirdiği tarihi süreci kısaca açıklamaktadır. *KK.d.3357*, s.4. TD. 990'da Alâiyye kazasında Oba nahiyesine bağlı Kızılcağışla köyündeki bir çeltik argından bahsederken "... Karamanlı oğlu defterinde harâb kayd olunmuş...", yine aynı defterde *karye-i Kerliye ve ona bağlı cemaat-i Kiraz'ın? resm-i şire ve manapolya vergisinden bahsedilirken "... Karamanlı oğlu defterinde bin akçe hâsıl kayd olunmuş..."* kaydının düşünülmesi yörede Karamanoğullarının etkisini ve tahrirlerin geçirdiği süreci göstermesi bakımından önemlidir. *TD.990* (1501-1502?), s.7-8, 15; İ.Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Teşkilatına Medhal*, TTK Yayınları, Ankara 1988, s.156-157. Bu ifadelerden Manavgat'ın da, Antalya ile Alâiyye'nin arasında olduğu için, muhtemelen aynı tarihi süreci yaşadığı, Ankara Savaşı sonrası bölgenin bir kısmı Karamanoğullarının veya Tekeoğullarının eline geçtiği anlaşılmaktadır. B.Karaca, *Manavgat Kazası*, s.25-26.

Arslan'dan barış yoluyla ele geçirilerek Osmanlı hâkimiyetine alınmıştır.¹⁰ Böylece Manavgat'ın da içinde bulunduğu Antalya'dan Alâiyye'ye kadar uzanan sahillerde Cumhuriyet'e kadar sürecek olan Osmanlı hâkimiyeti başlamıştır.

2. Manavgat'ın Sınırları

Osmanlı taşra düzeni içinde XV. ve XVI. yüzyıllarda bir kazâ bölgesi olan Manavgat'ın tamamı günümüz Akdeniz Bölgesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Tapu tahrir defterlerinde yer alan köylerin dağılımından Manavgat'ın sınırlarını tespit etmek mümkündür. İdarî taksimat bakımından Manavgat, batıda Köprüçay ile Teke Sancağından ayrılmaktaydı. Kuzeydoğu sınırını Akseki kazâsı ve onun köyleri oluşturmakta yani Manavgat Çayı, Manavgat ile Akseki arasında doğal sınır oluşturmaktaydı.¹¹ Yine kuzey ve kuzey doğusundaki İbradı, Manavgat kazâsının sınırları içerisinde yer almaktaydı. Ayrıca daha kuzeydeki dağlar içerisinde yer alan ve günümüzde Konya'ya bağlı Derebucak, Gencek ve çevresi de Manavgat kazâsının sınırları içerisindeydi.¹² Kuzeydeki bu dağlar, Beyşehir Sanca-

¹⁰ Gelibolulu Mustafa Âli, *Künhü'l-Ahbâr, Dördüncü Rûkn: Osmanlı Tarihi*, C. I, Tıpkıbasım, TTK Yayınları, Ankara 2009, vrk. 136/a-b; Gelibolulu Mustafa Âli, *Künhü'l-Ahbâr (Fatih Sultan Mehmed Devri 1451-1481)*, C.II, Haz. M. Hüdâi Şentürk, TTK Yayınları, Ankara 2003, s.148-149; Aşıkpaşazade, *Tevârih-i Âli Osman*, İstanbul 1332, s.174; Mehmed Neşri, *Kitâb-ı Cihannüma*, C. II, (Haz.: Faik Reşit Umud-Mehmed Ali Köymen), TTK Yayınları, Ankara 1995, s.793; İbn-i Kemal, *Tevârih-i Âli Osman*, VII. Defter, Yayına haz. Şerafettin Turan, TTK Yayınları, Ankara 1991, s.309-312; İdris Bostan, "Alanya", *DİA*, C.II, İstanbul 1989, s.340; M.Akif Erdoğan, *Ala'iyye Sancağı-1475 Tarihli Suret-i Defter-i İcmâl-i Vilâyet-i Ala'iyye (Metin ve İnceleme)*, Alanya Ticaret Odası Yayınları, Konya 2013, s.21.

¹¹ 1574 (h.982) tarihli bir vakfiyede Aspendos (Köprüçay) Nehrinin, Karahisar-ı Teke (Serik) kazâsı ile Manavgat kazâsı arasında sınır teşkil ettiği bilgisi yer almaktadır. VGMA.d.596, 1574 yılı Ağustos ayı sonları (Evâsıt-ı C.Evvel 982) tarihli Murad Paşa Vakfiyesi, s.67.

¹² MAD. 14 (1455/ h.859), vrk. 166/a; TKA, TTD. 172, vrk. 93-94; DH.IUM.EK. 90/70 (ek. 21/01), 30 Haziran 1914 (17 Haziran 1330) tarihli irade-i seniyye; Mehtap Akgül, 16. *Yüzyıl Arşiv Kayıtlarına Göre Alâiyye'nin Sosyal ve Ekonomik Hayatı ile Nüfus ve İdarî Taksimatı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1989, s.175-176. Macit Selekler, *Yarım Asrın Arkasından Antalya'da Kemer, Melli, İbradı ve Serik*, Yayına Haz. Ali Yıldız - Resul Kaya, 2. Baskı, Kutlu Avcı Ofset, Antalya 2011, s.69-70, 77-78; Bu yerlerin Manavgat kazâsı sınırları içerisinde kaydedilmesinin nedeni, bu yörede yaşayan halkın ve konar-göçerlerin ekonomik faaliyetler bakımından daha çok İbradı ile ilişki içerisinde olmalarından kaynaklanmış olmalıdır. 1914 yılında yapılan idari taksimat çalışmalarında 30 Haziran 1914 tarihli irade

ğının Kaşaklı¹³ ve Yağan¹⁴ nahiyeleri ve Hamid Sancağı toprakları arasında doğal bir sınır teşkil etmekteydi. Doğu sınırı ise Manavgat Çayı ile son bulmakta ve çayın doğu kısmı, Alâiyye kazâsının sınırları içerisinde yer almaktaydı. Manavgat Çayı'ndan Alara Çayı'na kadar sahile yakın ovalık ve kısmen tepelik olan yerler XV. yüzyılda Aksaz ve Karacalar, kıyıda biraz içeride Ahmedler ve Gebece köylerinin bulunduğu tepelik ve kısmen dağlık kesim Çöngere; XVI. yüzyılda Karacalar ve Çöngere nahiyeleri olarak bilinmekteydi. Manavgat Çayı'nın doğusunda kalan bu yerler, XVII. yüzyıl başlarından itibaren Senir maa Düşenbe kazâsı¹⁵ olarak anılmış ve belgelere o şekilde geçmiştir.¹⁶ Kısacası Manavgat'ın idari sınırlarını coğrafi

ile Teke Sancağı sınırları içerisinde İbradı nahiyesine bağlı Derebucak, Göynem (Kayalar), Gencek, Kirlı (Durak), Zekerıyya (Taşlıpınar) ve Yenıköy köyleri Akseki kazâsından alınarak Konya vilayetinin Seydişehir kazâsına ilhak edilmiştir. DH.I.UM.EK. 90/70 (ek. 31/01), 30 Haziran 1914 (17 Haziran 1330) tarihli irade-i seniyye. M. Selekler, *Yarım Asrın Arkasından Antalya'da*, s.69-70.

¹³ Kaşak kelimesi, Türkçe bir kelime olup ahırda kuzu, buzağı, malak konulan yer yani bir çeşit tokat, ağıl ve sarp, kayalık olmak üzere iki anlama gelmektedir. Nahiyenin coğrafi özellikleri dikkate alındığında söz konusu ifade her iki manayı da içermektedir. Türk Dil Kurumu, *Derleme Sözlüğü*, C.VIII, TDK Yayınları, Ankara 1975, s.2678; M.Akif Erdoğan, *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1522-1584)*, Anadolu Matbaacılık, İzmir 1998, s.34.

¹⁴ M.A. Erdoğan, *Beyşehir Sancağı*, s.34.

¹⁵ Senir, iki dağ arasındaki yamaç anlamına gelmekte olup günümüzde Anadolu'da aynı isimle çok sayıda yerleşim yeri vardır. Türk Dil Kurumu, *Derleme Sözlüğü*, C. X, TDK Yayınları, Ankara 1978, s.3582. Düşenbe ise Farsça bir ifade olup pazartesi demektir. Düşenbe kazâ merkezinin Pazarcı köyünün olması, burada kurulan pazarın pazartesi kurulması ve pazarın mukataa şeklinde işletilmesi, muhtemelen, bu ismin zaman içerisinde kazâya verilmesine neden olmuştur. MAD. 16029 (1475 tarihli), s.7; 166 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri (937/1530), <Dizin ve Tıpkıbasım>, (Haz.: Ahmet Özkılınç - Ali Coşkun - Mustafa Karazeybek - Abdullah Sivridağ - Murat Yüzbaşıoğlu), Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 1995, s.613; TTD. 172, vrk. 4; İD. 363, vrk. 5; M.Akgül, *16. Yüzyılda Alâiyye*, s.2, 229.

Senir maa Düşenbe kazâsı, iki nahiyeden oluşmaktadır. Senir nahiyesi köylerinin tamamı günümüzde Gündoğmuş ilçe sınırı, Düşenbe nahiyesi köyleri ise Manavgat ilçe sınırı içerisinde yer almaktadır. Selim Hilmi Özkan, "XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Alâiye Sancağının İdarî Yapısı ve Nüfus Durumu", *Türklük Bilimi Araştırmaları (TÜBAR)*, (XXIX-Bahar) 2011, s.280, 283-284.

Düşenbe kazâsı ifadesi, tespitlere göre, ilk defa 1571 tarihli bir Mühimme hükmünde geçmektedir. Dolayısıyla Düşenbe için kazâ tabiri XVI. yüzyıl sonlarından itibaren kullanılmaya başlanmıştır. MD.12, s.330, h.676, 27 Haziran 1571 (3 Safer 979) tarihli hüküm.

¹⁶ 166 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri, s.193; S.H.Özkan, "Alâiyye

olarak doğu-batı istikametinde Köprüçayı ile Manavgat Çayı arasındaki alan oluşturmakta, kuzeyinde bulunan dağlar sınırı teşkil etmekteydi. Güneyinde ise bilindiği üzere Akdeniz yer almaktadır. Bu bilgilerden Manavgat'ın sınırlarının belirlenmesinde fizikî unsurların yani coğrafi şartların birinci derecede etkili olduğu anlaşılmaktadır.

3. Osmanlı İdari Teşkilatında Manavgat

Osmanlı Devleti'nin idarî teşkilat bakımından en büyük birimini eyaletler oluşturmaktaydı. Eyaletler ise, Osmanlı idarî sisteminin temel birimi olan sancaklardan meydana gelmekteydi. Bazen kaynaklarda eyaletler, *beylerbeylik* veya *vilayet*, sancaklar ise *livâ* olarak geçmektedir.¹⁷

Osmanlı Devleti adli teşkilat bakımından birçok kazâ bölgesine ayrılmıştı. Her kazâ bölgesi doğrudan merkeze bağlıydı. Bu sebeple imparatorluk sınırları içerisinde eyalet-sancak şeklindeki askeri-mâlî teşkilattan farklı olarak tamamen sivil nitelikli kazâ idaresi mevcuttu. Kadının sorumlu olduğu görev bölgesini ifade eden *kazâ*, ticari, ekonomik, sosyal ve kültürel üstünlüğü ile çevrenin merkezi olmuş bir kasaba veya şehir ile böyle bir topluluk merkezini çevrelemiş köylerin teşkil ettiği idari bir birimi ifade etmekteydi. Bu sebeple kazâların doğuşu, iktisadi, ictimai, coğrafi ve kültürel şartların belirlediği tarihi bir seyir içerisinde vuku bulmuştur. Kazâ merkezi olan yerlerin büyük çoğunluğu, Osmanlı öncesinde de buldukları bölgenin en önemli merkezleri durumunda olan yerlerdir.¹⁸

Osmanlı idarî teşkilatında kazâyı, şehir veya kasaba merkezi ile onun çevresindeki bir veya birkaç nahiye oluşturmak-

Sancağının İdarî Yapısı", s.283; Selim Hilmi Özkan, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gündoğmuş (Kise ve Nağlı Nahiyeleri)*, Alanya Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Alanya 2011, s.17-18, 20; B.Karaca, *Manavgat Kazası*, s.8, 35-36, 43; M.A. Erdoğan, *Beyşehir Sancağı*, s.27, 34, 324. XV. -XVIII. yüzyıllarda Manavgat'ın idari sınırları için ayrıca Harita 1, 2 ve 3'e bakınız.

¹⁷ Halil İncelik, "Eyalet", *DİA*, C. XI, İstanbul 1995, s.549-550.

¹⁸ M.Akdağ, *Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi*, C. I, s.320-321; C. II, s.59-60; Mehmet Ali Ünal, "Osmanlı Devleti'nde Merkezi Otorite ve Taşra Teşkilatı", *Osmanlı*, C. 6, Ed.: Güler Eren, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s.118-119; Tuncer Baykara, "Kazâ", *DİA*, C. XXV, Ankara 2002, s.120.

taydı. Şehir veya kasaba olmaksızın, sırf köyler grubundan teşkil edilmiş kazâlar da mevcuttu. Bir merkez kasabası bulunmayan bu tür kadılkılar, daha önceki idari yapılanmadan kalma olmayıp, büyük ihtimalle, Türk göçebe hayatının bir icabıdır.¹⁹ Tahrir defterlerinde Manavgat'ın merkezi “*nefs-i Manavgat*” şeklinde belirtilmiş küçük bir yerdir. Mahalleleri olan büyük bir yerleşim yeri değildir.²⁰ Muhtemelen burası da Türk göçebe hayatının gereği olarak ortaya çıkmıştır.

Bölgeye gelen denizci ve seyyahlar da Manavgat hakkında, az da olsa, bilgi vermişlerdir. Bunlardan birisi Piri Reis'tir. O, 1525 yılında Sultan Süleyman'a sunduğu Bahriye'sinde Akdeniz sahilinde yer alan şehir ve kasabalardan bahsetmiştir. Bu şehir ve kasabalar içinde Manavgat da yer almaktadır. Ona göre Manavgat kasabası sahilden üç mil içeride bir ova üzerindedir. Kasabanın önünde harabe bir kale vardır. Kalenin güney doğu tarafından bir akarsu gelip denize dökülmektedir.²¹ Manavgat hakkında bilgi veren seyyah Evliya Çelebi, XVII. yüzyılda (1671) hac için güney sahillerinde yolu üzerinde yer alan köy, kasaba ve şehirleri ziyaret ederek Hicaz'a gitmiştir. Bu seyahatinde Manavgat kasabasına da uğramıştır. Manavgat kasabası, Alâiyye Sancağına bağlı bir subaşılık olup günlük 150 akçelik ve 41 köylü kazâdır. Kasabada 70-80 ev, bir câmi, bir hamam, bir han, yedi dükkân vardır. Haftada bir gün büyük pazarı olup binden fazla sazlı dükkânlar kurulmakta, nehrin kenarında yirmi bin adam toplanmakta ve hayli alış-veriş yapılmaktadır.²² Piri Reis ve Evliya Çelebi'nin vermiş olduğu bilgiler dikkate alındığında Manavgat kasabası, Manavgat Çayı

¹⁹ M.Akdağ, *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimai Tarihi*, C. II, s.60.

²⁰ MAD. 16029 (1475 tarihli), s.43; 166 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri, s.623; TTD. 172, vrk. 90; İD. 363, vrk. 4; M.Akgül, 16. Yüzyılda Alâiyye, s.171, 227; B.Karaca, *Manavgat Kazası*, s.36; M.A.Erdoğan, *Ala'iyye Sancağı*, s.28-29, 71.

²¹ Piri Reis, *Kitab-ı Bahriye*, Ed. Bülent Özükan, Boyut Yayıncılık, Ankara 2013, s.324.

²² Evliya Çelebi, *Seyahatnâme (Anadolu, Suriye Hicaz: 1671-1672)*, C. IX, Devlet Matbaası, İstanbul 1935, s.293; *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, (Haz.: Yücel Dağlı - Seyit Ali Kahraman - Robert Dankoff), 9. Kitap, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2005, s.140.

kenarında küçük bir yerleşim birimidir. Ayrıca harabe bir kalesinin, bir han ve hamamının bulunduğu, çevresindeki köylerle birlikte canlı bir ticaret merkezi olduğu anlaşılmaktadır.

3.1. Teke Sancağı ve Manavgat

Manavgat, Osmanlı hâkimiyetine girmesinden sonra, özellikle XV. yüzyıl sonlarından XVII. başlarına kadar, idarî teşkilat ve taksimat açısından önemli değişiklikler geçirmiştir.

Manavgat'ın Osmanlı dönemi durumu hakkında bilgi veren arşiv kayıtları, XV. yüzyılın ortalarına kadar inmektedir. Yıldırım Bayezid tarafından Osmanlı toprağı haline getirilen Manavgat'ta da, diğer yerlerde olduğu gibi, tahrir işlemleri yapılmıştır. Bu döneme ait ilk tahrir defterleri günümüze ulaşmamıştır. Ancak 1455 tarihli defterden döneme ait bazı bilgiler bulmak mümkündür. Söz konusu defterde yer alan kayıtlardan 50-60 yıl öncesine ait bazı bilgiler öğrenilebilmektedir. 1455 tarihli tahrirde Manavgat ayrı bir subaşılık olarak Teke Sancağı ile birlikte kaydedilmiştir.²³

3.2. Alâiyye Sancağı ve Manavgat

Osmanlıların bölgeye olan ilgisi Fatih Sultan Mehmed döneminde de devam etmiştir. 1471 yılında Gedik Ahmed Paşa tarafından Alâiyye, Osmanlı hâkimiyetine alınmış ve Anadolu Eyaletine bağlı bir sancak haline getirilmiştir. Bu idari yapılanmadan Antalya ile Alanya arasında yer alan Manavgat da etkilendirilmiştir. Bu dönemde Manavgat'ın idari durumu hakkındaki bilgiyi, Osmanlı Arşivi'nde bulunan MAD.16029 nolu icmal defterinden öğrenmek mümkündür. 1475 tarihli ve Mustafa bin İvaz el-Hâcc tarafından yapılan tahrirde göre Alâiyye, Osmanlı idari sistemine sancak olarak kaydedilmiştir.²⁴ Bu deftere göre

²³ MAD. 14 (1455 /h.859), vrk. 156/a-227/a, 383/a-410/a, 435/a-436/a; B. Karaca, *Manavgat Kazası*, s.XIV-XVI, 26.

²⁴ MAD. 16029 (1475 tarihli), s.1. Söz konusu defterin ilk sayfasında "Sûret-i Defter-i İcmâl-i Vilâyet-i Alâiyye ki be-emr-i pâdişâh-ı cihân sultân-ı selâtin-i devrân halifeü'z-zamân nebiyy-i beni-i nev'i'l-insân Ebu'l-feth Sultan Mehmed bin Sultan Murad Han hullide hilâtetühû ve ebbede saltanatühû anifde? tahrir yaft? ve fi emânetü'l-abdi'l-mütevekkil ilâ 'mâyeti'l-kerim Mehmed bin İbrahim el-ma'rûf be-Karamanzâde mahfûz ve mazbût şod ve be-kalem-i iz'âfi'l-ibâd Mustafa bin İvaz el-hâcc. Der-zuhûr amed fi Muharrem 10 sene semânin ve

Manavgat, Alâiyye Sancağının bir nahiyesidir.²⁵ Burada dikkat çeken nokta ise 1455 tahririnde Teke Sancağına bağlı bir subaşılık olan Manavgat'ın, Alâiyye Sancağına bağlı bir nahiyeye olarak kaydedilmesidir. Alâiyye'nin Osmanlı hâkimiyetine girmesinden sonra Manavgat, bu yeni sancağına bağlanmıştır.

Tarihi belirtilmeyen ancak II.Bayezid devrinde yapılan tahrirlerin genel sonuçlarını gösterdiği tahmin edilen bir icmal defterine²⁶ göre de Manavgat, Alâiyye Sancağının nahiyesi durumundadır.²⁷ Alâiyye Sancağına ait, muhtemelen 1501-1502 yıllarında tutulan, baş kısmı eksik ve tarihsiz bir tahrir defterinde²⁸ yer alan nahiyeler içinde Manavgat bulunmamaktadır.²⁹

semâne mie" kaydı bulunmaktadır. Buna göre defter Fatih Sultan Mehmed döneminde 16 Mayıs 1475 (10 Muharrem 880) tarihinde ve Mustafa bin İvaz el-hâc tarafından düzenlenmiştir. Yapılan birkaç araştırmada bu defterin 1481 yılında tamamlandığı ve tahrir emini olarak Karaman oğlu Mehmed bin İbrahim Bey belirtilmiş ise de bunun yanlış olduğu tespit edilmiştir. M.A.Erdoğan, *Alâiyye Sancağı*, s.23, 47; İ.Bostan, "Alanya", s.340; Ali Rıza Gönüllü, *Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Alanya (1908-1938)*, AKDİTYK. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2008, s.11.

²⁵ MAD. 16029 (1475 tarihli), s.43. Alâiyye Sancağının diğer nahiyeleri Sedre (s.3), Hasanlar? (s.4), Aksaz (s.5), Çöngere (s.14), Murt (s.22), Mahmudlar (s.24), Karacalar (s.30), Anağlu (s.31) ve Alara'dır (s.34).

²⁶ Söz konusu defterin düzenlenme tarihi hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Emecen, Varlık ve Kankal söz konusu defterin II.Bayezid devrindeki tahrirlerin sonuçlarını yansıttığını tahmin etmiştir. Bulduk ise defterde yer alan tımar sahiplerinin ve tımar hâsıllarının çoğunun TD.162 nolu Kanuni devri başlarına ait icmal defterle benzerlik gösterdiğini ileri sürerek Kanuni'nin tahta geçiş dönemine ait olabileceğini; Ünal, 1521 tarihinde yapılmış bir tahrirde dayalı yoklama defteri olduğunu, Karaca ise defterde yer alan tımarlı sipahi isimleri vb. kayıtları dikkate alarak 1520-1530 yıllarını kapsadığını ileri sürmüştür. Feridun M. Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, TTK Yayınları, Ankara 1989, s.7; Mustafa Çetin Varlık, "Anadolu Eyaleti Kuruluşu ve Gelişmesi", *Osmanlı*, C.6, Ed. Güler Eren, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s.123; Ahmet Kankal, *XVI. Yüzyılda Çankırı*, Çankırı Belediyesi Kültür Yayınları, Çankırı 2009, s.12; Üçler Bulduk, *XVI. Asırda Karahisar-ı Sahip (Afyonkarahisar) Sancağı*, TTK Yayınları, Ankara 2013, s.XXVI-XXVII; Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Devrinde Sinop*, TTK Yayınları, Ankara 2014, s.3; B. Karaca, *Manavgat Kazası*, s.XIX.

²⁷ Söz konusu deftere göre Manavgat dışında Alâiyye livasının diğer nahiyeleri Alâiyye, Nağlu, Çöngere, Alara ve Akseki'dir. MAD. 152, vrk. 148/a-150/b.

²⁸ Akgül ve Konyalı, TD. 990 nolu defterin II. Bayezid veya Yavuz Sultan Selim döneminde ait olabileceğini ifade etmektedir. M.Akgül, *16. Yüzyılda Alâiyye*, s.XXIX; İbrahim Hakkı Konyalı, *Alanya (Alâiyye)*, Redaktör: Faruk Nafiz Koçak, İstanbul 2011, s.247; Karaca ise defterin yazı stili ve bazı bilgilerden yola çıkarak 1501-1502 yıllarında tutulmuş olabileceğini ifade etmektedir. B. Karaca, *Manavgat Kazası*, s.XVIII.

²⁹ Söz konusu deftere göre Alâiyye livâsını başta Alâiyye nahiyesi olmak üzere

Manavgat'a ait bilgilerin ise defterin bu eksik kısımda yer aldığı düşünülmektedir.

Manavgat'ın idari durumu hakkına bilgi veren diğer bir kaynak ise Topkapı Sarayı Arşivi'ndedir. Söz konusu kaynak 1513 (h.919) tarihli bir defterdir. Defterde Anadolu Vilâyetinde yer alan her sancağın kazâları yazılmış, kadıları belirtilmiş ve akçe olarak gündelikleri gösterilmiştir. Söz konusu deftere göre Manavgat kazâsının kadısı Mevlana Akbaş Emin olup bu görev ve asaleten atanmıştır ve günlük 40 akçe tasarruf etmektedir.³⁰

1513 yılı Alâiyye Sancağı idari taksimatı, önceki yıllardaki idari yapı ile karşılaştırıldığında bazı farklılıklarının olduğu görülmektedir. Önceki yıllara ait defterlere idari birim açısından nahiyeler kaydedilmiş iken 1513 tarihli defterde kazâlar dikkate alınmıştır. Buna göre söz konusu sancak, idari bakımdan Alâiyye, Akseki ve Manavgat olmak üzere üç ayrı kazâ halinde kaydedilmiştir. Kazâların nahiyeye taksimatı hakkında ise bilgi verilmemiştir. Sancağın idari statüsünde ve yapılanmasında yaşanan bu değişimde bölgede 1511 yılında etkili olan Şahkulu isyanı ve devamında gelişen olayların etkili olduğu düşünülmektedir.

3.3. Şahkulu İsyanı ve Manavgat Sancağı

XVI. yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı Devleti'nin karşılaştığı en önemli meselelerden birisi, Anadolu'da özellikle de Teke-ili ve Hamid-ilinde yaşanan geniş çaplı sosyal ve kültürel çalkantıların olmasıdır. Safevi Devleti veya Safevi tarikatıyla bir şekilde irtibatı bulunan bazı Türkmenler olaylara neden olmuşlardır. II.Bayezid döneminde, Teke yöresinde yaşayan bazı Şii ve Alevi Türkmenler, isyan hareketine kalkışmışlardır. Bu isyanlardan en önemlisi 1511 yılındaki Şahkulu isyanı olup Teke ve Hamid-ili'nde etkili olmuştur. Devlet, benzer olayların tek-

Obabazarı, Dimderesi, Kise, Çöngere, Murt, Mahmutlar, Kenares, Karacalar, Anağlu ve Alara nahiyeleri oluşturmaktadır. *TD.990 (1501-1502?)*, s.4, 16, 25, 40, 69, 77, 91, 103, 109, 119.

³⁰ TSM.A.d. 929 (1513), vrk. 7/b; Turan Gökçe, "Anadolu Vilâyetine Dair 919 (1513) Tarihli Bir Kadı Defteri", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C.9, S.1, İzmir 1994, s.248, 258.

rar yaşanmaması için bazı tedbirler almak zorunda kalmıştır. Bu tedbirlerden birisi şekavette bulunan, isyan ve karışıklıklar çıkaran konar-göçerleri sürgün etmek olmuştur. Anadolu'da 50.000 kişinin ölümüne sebep olan bu isyan ve ardından yapılan sürgünler, kendi istekleriyle İran'a giden halk nedeniyle, Hamid ve Teke sancaklarında nüfus azalmış, belli başlı kazâ ve nahiyeler küçülmüş, birçok köy boşalarak mezraya dönüşmüştür.³¹ Bu durum, Hamid ve Teke sancaklarında yapılan sürgünlerin ve göç hareketinin oldukça geniş kapsamlı olduğunu göstermektedir. Bu tür heterodoks eğilimler sebebiyle olsun veya isyan ve fesat ehlini cezalandırmak amacıyla olsun yapılan bu göç ve sürgünler, Manavgat ve çevresinin demografik yapısında da değişiklikler meydana getirmiştir.

XVI. yüzyılın başlarında yaşanan bu olaylardan bölgenin idari yapısı da etkilenmiştir. Muhtemelen, yaşanan bu olayların etkisiyle Manavgat sancak haline getirilmiştir. Manavgat'ın hangi tarihte ve ne tür sebeplerle sancak yapıldığına dair kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır. Bu konu ile ilgili ilk bilgi Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sırasında karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı ordusu, 31 Temmuz 1516 (1 Recep 922) tarihinde Elbistan'da konakladığında Anadolu kethüdalığından azledilmiş olan Hasan Bey, Manavgat sancakbeyi olarak tayin edilmiş

³¹ Şehabettin Tekindağ, "Şah Kulu Baba Tekeli İsyanı", *Belgelerle Türk Tarih Dergisi*, I/3 (1967), s.34-39; I/4 (1968), Menteş Matbaası, İstanbul, s.54-59; Ş. Tekindağ, "Teke-eli veya Teke-ili", s.126-128; Şahkulu İsyanı ve bu tür sürgünlerle ilgili olarak daha geniş bilgi için bkz. Behset Karaca, *XV ve XVI. Yüzyıllarda Teke Sancağı, Fakülte Kitabevi, Isparta 2002*, s.46-51; Behset Karaca, "Safevi Devleti'nin Ortaya Çıkışı ve II. Bayezid Dönemi Osmanlı-Safevi İlişkileri", *Türkler*, C.IX, Ankara 2002, s.413-415; Behset Karaca, "XVI. Asırda Teke Yöresinden Kıbrıs'a Yapılan Sürgünler", *Osmanlı*, C.IV, Ankara, 1999, s.649-652; Faruk Sümer, *Safevi Devleti'nin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü*, Selçuklu Tarih ve Medeniyeti Enstitüsü Yayınları, Güven Matbaası, Ankara 1976, s.36; Süleyman Fikri Erten, *Antalya Livası Tarihi*, [Matbaa-i Âmiri](#), İstanbul 1340, s.98-99; A.Latif Armağan, "XVI. Yüzyılda Teke Sancağındaki Konar-Göçerlerin Demografik Durumu Üzerine Bir Araştırma", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, S.30, C.19, Ankara 1998, s.13; Feridun M. Emecen, "İhtilalci Bir Mehdi-lik Hareketi Mi? Şahkulu Baba Tekeli İsyanı Üzerine Yeni Yaklaşımlar", *Ötekilerin Peşinde Ahmet Yaşar Ocak'a Armağan*, Ed. Adem Koçal- Zeynep Berktas, Timaş Yayınları, İstanbul 2015, s.521-534.

ve Malatya'yı muhafaza etmekle görevlendirilmiştir.³² Hasan Bey, Manavgat'ın bilinen ilk sancakbeyidir. Daha önce bu görevde kim ya da kimlerin bulunduğu hakkında bilgi sahibi değiliz. Mısır seferi dönüşünde de ordu Halep önlerine geldiğinde 1518 Mart ayı ortalarında (924 R.Evvel ayı) ise Hüsrev Bey'e Manavgat ve Alâiyye zam olunup verilmiştir.³³

Yine aynı dönemde başka kaynaklarda da Manavgat'ın sancak olduğunu gösteren bilgiler bulunmaktadır. Topkapı Sarayı Arşivi 9772 numarada kayıtlı bulunan, düzenlenme tarihi belirtilmeyen,³⁴ ancak 1518 yılı Mart ayı sonrasında düzenlendiğini tahmin ettiğimiz³⁵ sancakların ve sancakbeylerinin

³² Feridun Bey, *Mecmu'a-i Münşe'atü's-Selâtin*, C.I, Dârü'l-Tıbbâtü'l-Âmire, İstanbul 1274, s.478; Haydar Çelebi, *Haydar Çelebi Ruznâmesi*, (Haz.: Yavuz Senemoğlu), Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1984, s.184; Ali Seslikaya, *Yavuz Sultan Selim'in Sefer Menzîlnâmeleri (Çaldıran, Kemah, Dulkadroğlu Ve Mısır Seferi Menzîlnâmeleri) Ve Haydar Çelebi Ruznâmesi: Transkripsiyon Ve Değerlendirme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat 2014, s.146.

³³ Feridun Bey, *Mecmu'a-i Münşe'atü's-Selâtin*, s.497; A. Seslikaya, *Haydar Çelebi Ruznamesi*, s.177.

³⁴ Tarih belirtilmeme konusunu XVI. yüzyılın başlarına ait diğer bazı defterlerde de (TSMA.d. 10057, 5246, 8303 gibi) görmek mümkündür. Bu tür defterlerde sancakbeyleri ya da beylerbeylerinin ne zaman o göreve tayin edildikleri, ne zaman görevden alındıkları bilgilerini içermemektedir. Bunun sebebi bu tür defterlerin mevcut idari durum hakkında bilgi sahibi olma veya bir üst makama bilgi amaçlı sunulmak amacıyla düzenlenmiş olabileceğini akla getirmektedir. Dolayısıyla defterde görevli bulunan kişilerin görev süreleri hakkında dönemin farklı kaynaklarından karşılaştırma yöntemiyle bir fikir yürütülebilir. Bu defterler üzerinde çalışma yapan araştırmacılar defterdeki bütün görevlilerle ilgili araştırma yapmaması, sadece araştırma konusu ile ilgili kişi ya da kişiler üzerinde yoğunlaşmasından, dönemin kaynaklarında da yeterli bilgilerin olmaması vb. nedenlerden dolayı söz konusu defterlerin düzenlenme tarihi konusunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Nitekim Nejat Göyünc, Ö.L. Barkan'ın yayınladığı D.9772 nolu defterdeki idari taksimat hakkındaki bilgilerin bu dönemin tapu-tahrir defterlerindeki bilgilere tam uymadığını kaydederek bu defterlerin özel raporlar olarak hazırlanmış olduklarını, bu sebeple resmi belge sayılamayacaklarını, dolayısıyla idari taksimatı göstermek bakımından yeterli olmadıklarını ileri sürmüştür. Nejat Göyünc, "Diyarbakir Beylerbeyliğinin İlk İdari Taksimatı", *Tarih Dergisi*, C.XXIII (Mart 1969), s.34; Kunt ise, tapu-tahrir defterleri ile gösterdikleri farklılıkların nedenini güvenilir olmadıklarından ziyade o devirde sancak düzeninin sürekli değişim içerisinde olmasına bağlamaktadır. İ. Metin Kunt, *Sancaktan Eyâlete 1550-1650 Arasında Osmanlı Ümerası ve İl İdaresi*, İstanbul 1978, s.33.

³⁵ Belge üzerinde herhangi bir tarih bulunmamaktadır. Sancak (liva) taksimatını gösteren bu defteri bazı açıklamalar ve notlarla birlikte Ö. Lütü Barkan yayınlamıştır. Barkan bu belgenin Kanuni Sultan Süleyman'ın tahta geçtiği ilk yıllar-

isimlerinin yazılı olduğu defterde *Vilâyet-i Anadolu* başlığı altında 19 sancağın ismi geçmektedir.³⁶ Söz konusu deftere göre Manavgat sancakbeyi olarak Çaşnigir Hüsrev Bey³⁷ görev yapmakta ve 160.000 akçe tasarruf etmektedir.³⁸ Manavgat'ın ne zaman sancak olduğu ve niçin sancak yapıldığı henüz netlik kazanmamıştır.

Bölgede yaşanan olaylar sebep-sonuç ilişkisi içerisinde değerlendirildiğinde Şahkulu isyanı ve devamında gelişen olayların etkisi ile Alâiyye Sancağının idari taksimatında değişikliğe gidilerek Manavgat'ın ayrı bir sancak haline getirildiği anlaşılmaktadır. Manavgat'ın ayrı bir sancak olarak teşkilatlandırılmasında 1511 yılında etkili olan Şahkulu İsyânından kaynaklanan sebeplerden dolayı bölgede güvenliğin bozulması ve asayişin sağlanmasında karşılaşılan zorlukların etkili olduğu düşünölmektedir.

3.4. Alâiyye-Manavgat Sancağı

Manavgat'ın idari durumu hakkında dönemin kanunname

rına, 1520 yılına, ait olabileceğini ifade etmiştir. Aynı defterin tarihlemesini ise Miroğlu, Akgündüz ve Çakar 1517 yılı olarak yapmışlardır. Ö. Lütfi Barkan, "H.933-934 Tarihli Bütçe Cedveli ve Ekleri", *Osmanlı Devleti'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi Tetkikler-Makaleler*, C. I, (Haz.: Hüseyin Özdeğer), İstanbul 2000, s.676; İsmet Miroğlu, *Kemah Sancağı ve Erzincan Kazâsi*, TTK Yayınları, Ankara 1990, s.18; Ahmed Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri*, C.III, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul 1991, s.485-486; Enver Çakar, "XVI. Yüzyılda Şam Beylerbeyliğinin İdari Taksimatı", *F.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (1), Elazığ 2003, s.357.

³⁶ Bu deftere göre Anadolu Eyaleti, Saruhan, Kütahya, Aydın, Bolu, Menteşe, Teke, Ankara, Hüdavendigâr, Kastamonu, Kengiri (Çankırı), Hamid, Karasi, Karahisar, Alâiyye, Manavgat, Biga, Sultanönü, Kocaili ve Trabzon sancaklarından oluşmaktadır. TSMA.d. 9772 (1518?), vrk. 2/b-3/a.

³⁷ Söz konusu defterde Manavgat sancakbeyi olarak gözüköen Çaşnigir Hüsrev Bey ile Haydar Çelebi'nin Ruznâmesinde geçen Hüsrev Bey aynı kişi olmalıdır. Osmanlı ordusu, Mısır seferi dönüşünde Halep önlerine geldiğinde, 1518 Mart ayı ortalarında (h.924 R.Evvel), Hüsrev Bey'e Manavgat ve Alâiyye zam olunup verilmiş olması dikkate alındığında söz konusu defter 1518 Mart ayı ortalarından sonra hazırlanmış olmalıdır. Çaşnigir Hüsrev Bey, 1522 yılında Antakiyye sancakbeyidir. *Kanunnâme-i Sultan Süleyman Han*, Beyazıt Kütüphanesi, Veliyüddin Efendi Kitaplığı, Nr. 1969, vrk. 121/a.

³⁸ Manavgat'tan hemen önce ise Alâiyye kaydedilmiş olup sancakbeyi olarak Sinan Paşa'nın akrabası Mehmed Bey görev yapmakta ve 170.000 akçe tasarruf etmektedir. TSMA.d. 9772 (1518?), vrk. 2/b; Ö.L.Barkan, "H.933-934 Tarihli Bütçe Cedveli", s.677.

mecmualarında da bilgiler bulunmaktadır. Kanuni Sultan Süleyman'ın ilk dönemlerinde düzenlenmiş, 1522 (h.928) tarihine ait bir kanunname mecmuasında Osmanlı topraklarının hem sancak hem de kazâ taksimatının nasıl olduğu hakkında bilgi verilmektedir.³⁹ Söz konusu kanunname mecmuasındaki sancak listesinde verilen bilgilere göre Anadolu Eyaleti, paşa sancağı ile beraber toplam 17 sancaktan meydana gelmektedir. Bu listede dikkat çeken nokta ise Manavgat'ın ayrı bir sancak olarak kaydedilmemiş olmasıdır. Kanunname mecmuasında Manavgat, Alâiyye ile birleştirilerek *Alâiyye maa Manavgâd* adıyla bir sancak olarak kaydedilmiştir. Listede sancakbeyi olarak ise İskender Bey'in ismi geçmekte ve 222.000 akçe tasarruf etmektedir.⁴⁰ Bu bilgilere göre, 1518 tarihli olduğunu tahmin ettiğimiz listeden farklı olarak, 1522 yılında Manavgat, Alâiyye ile birleştirilmiş, ikisi bir sancak haline getirilerek Anadolu Eyaleti'ne bağlanmıştır. Taht değişikliği ve bu sırada ortaya çıkan iç isyanlar dikkate alındığında, her iki sancağın birleştirilmesi 1520 yılından sonra olmalıdır. Manavgat Sancağının Alâiyye ile birleştirilerek bir sancak olarak teşkilatlandırılmasında Manavgat'ın, Teke Sancağı ile Alâiyye Sancağı arasında coğrafi olarak küçük bir alanı kapsaması, bölgede yaşanan asayiş ve güvenlik kaynaklı sorunların büyük ölçüde giderilmesinin etkili olduğu düşünülmektedir. Böyle bir idari değişikliğin olmasında bölgenin coğrafi, ekonomik ve demografik yapısı da dikkate alınarak devlet otoritesinin daha kuvvetli hissettirilmesi, etkili bir yönetimin kurulması amaçlanmış olmalıdır.

³⁹ Söz konusu kanunnâmede sadece Alâiyye'nin değil aynı zamanda bütün Osmanlı topraklarındaki sancakların kazâları kaydedilmiş, ayrıca her kadılığın günlük kaç akçe tasarruf ettiği bilgisi verilmiştir. Osmanlı toprakları üzerinde bulunan sancak ve kazâlar söz konusu kanunnâmenin 112/a-118/a varakları arasında yer almaktadır.

⁴⁰ Anadolu eyaletinin sancakları: Kütahya, Teke, Aydın, Ankara, Saruhan, Menteşe, Kara-Hisâr, Bolu, Kastamonu, Hüdavendigâr, Karasi, Kangrı, Hamid, Alâiyye maa Manavgâd, Bigâ, Koca-ili, Sultan-önü'dür. *Kanunnâme-i Sultan Süleyman Han*, vrk. 119/b. Söz konusu kanunnâme mecmuası Çakar tarafından yayımlanmıştır. Bkz. Enver Çakar, "Kanuni Sultan Süleyman Kanunnâmesine Göre 1522 Yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun İdari Taksimatı", *Fırat Üni. Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (1), Elazığ 2002, s.261-282.

Sancakbeyleri ve beylerbeyleri haslarının da kaydedildiği 1526 tarihli sancak tevcih defterinde Manavgat'ın ismi geçmemektedir. Bir önceki kanunnamele birlikte kaydedildiği Alâiyye, *Livâ-yı Alâiyye* adıyla Anadolu Beylerbeyliğinin sancakları arasındadır. Defterde Alâiyye sancakbeyi olarak ise Yakup Ağa'nın biraderi Sinan Bey'in ismi geçmekte ve 330.000 akçe tasarruf etmektedir.⁴¹ 1527 tarihli sancak tevcih defterinde ise Manavgat yine Alâiyye ile birlikte, *Livâ-yı Alâiyye maa Manavgad* adıyla Anadolu Beylerbeyliğinin sancakları olarak gözükmektedir. Defterde sancakbeyi olarak Yakup Ağa'nın biraderi Sinan Bey'in ismi geçmekte ve 330.000 akçe tasarruf etmektedir.⁴² Her iki defterdeki bilgiler aynı olmakla birlikte, 1526 tarihli defterde Manavgat'ın Alâiyye ile birlikte kaydedilmemesi, Manavgat isminin kâtip tarafından unutulduğu izlenimini vermektedir.

Muhtemelen 1529-1531 yılları arasında tutulmuş olan tarihsiz bir sancak defterinde⁴³ de Manavgat, *Livâ-yı Alâiyye maa*

⁴¹ TSMA.d. 10057 (1526?), vrk. 4/a. Söz konusu defterin tarihlemesi için bkz. İ.M. Kunt, *Sancaktan Eyâlete*, s.32.

⁴² TSMA.d. 5246 (1527?), vrk.4/a; Söz konusu defterin tarihlemesi için bkz. İ.M. Kunt, *Sancaktan Eyâlete*, s.33-34.

⁴³ Defter üzerinde herhangi bir tarih bulunmamaktadır. Düzenleme bakımından, dönemindeki diğer sancak tevcih defterlerinde paşa sancağı ve beylerbeylerini yazılmış iken bu defterde zikredilmemektedir. Bu durum, düzenleme tarihinin saptanmasını güçleştirmektedir. Kunt, 8303 nolu defterin ihtiva ettiği bilgileri dikkate alarak tarihlemesini 1527 yılı sonları ile 1531 yılı başları olarak yapmıştır (Kunt, 1978, s.34). Defterin ihtiva ettiği bilgiler tekrar incelendiğinde bu tarih aralığını biraz daha daraltmak mümkündür. 5246 nolu defterde Semendire sancakbeyi olarak Ferhad Ağa'nın oğlu Hüsrev Bey gözükmektedir. 8303 nolu defterde ise Yahya Paşa oğlu Mehmed Bey, Semendire sancakbeyidir. Mehmed Bey'in ismi bu görevde ilk kez Viyana kuşatması öncesi, 27 Eylül 1529 (23 Muharrem 936) tarihinde (Peçevî İbrahim Efendi, *Peçevî Tarihi*, C.I, Matbaa-i Amire, İstanbul 1283, s.135; Peçevî İbrahim Efendi, *Peçevî Tarihi*, C. I, Haz.: Bekir Sıtkı Baykal, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1999, s.103) ve Budin'in ele geçirilmesinden sonra (11 Eylül 1529/7 Muharrem 936) Osmanlı ordusunun Estergon kalesi önlerine gelmeleri sebebiyle geçmektedir (Celalzâde Mustafa, *Tabakâtül-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesâlik*, Neşreden: Petra Kappert, Wiesbaden 1981, vrk.188/a; Celalzade Mustafa Çelebi, *Muhteşem Çağ Kanuni Sultan Süleyman - Tabakâtül-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesâlik*, Notlandırarak Hazırlayan: Ayhan Yılmaz, Kariyer Yayıncılık, İstanbul 2011, s.155). D. 8303'te Mehmed Bey'in isminin ilk geçtiği tarih 27 Eylül 1529 olduğu için bu defterin en erken 1529 yılı sonlarında hazırlanmış olduğunu anlıyoruz. Diğer taraftan 8303 nolu defterde Alacahisar Beyi olarak Hüseyin Bey görünmektedir. Hâlbuki 937 (Aralık 1530-

Manavgat adıyla Anadolu Eyaletinin sancakları arasındadır. Defterde sancakbeyi olarak ise Abdüssamed Bey gözükmekte ve 200.000 akçe tasarruf etmektedir.⁴⁴ 1528-1530 yıllarına ait bilgileri de içeren 107 nolu icmal defterinde de Abdüssamed Bey, Alâiyye sancakbeyi olarak gözükmekte ve 200.146 akçe tasarruf etmektedir.⁴⁵ Tasarruf edilen akçe miktarı ile defterlerin tarihleri dikkate alındığında her iki defterde ismi geçen Abdüssamed Bey adlı kişi aynı sancakbeyi olmalıdır.

3.5. Manavgat Kazası ve Alâiyye Sancağı

Manavgat'ın idari durumu hakkında dönemin tahrir ve icmal defterlerinde de bilgiler bulmak mümkündür. Nitekim 1530 tarihli Muhasebe İcmal Defterinde sancak olarak Manavgat geçmemekte, sadece Alâiyye geçmektedir. Alâiyye, Anadolu Eyaleti'ne bağlı 17 sancaktan birisidir.⁴⁶ Vesikalarda yer alan bilgiler dikkate alındığında Manavgat'ın Alâiyye ile birlikte sancak statüsünün uzun sürmediği anlaşılmaktadır.

1530 tarihli icmal defterine göre Alâiyye Sancağı iki kazâdan meydana gelmekte olup bunlar Alâiyye ve Manavgat'tır.⁴⁷ Nahiyeleri ise Akseki (Alâiyye'ye tabi),⁴⁸ Manavgat,⁴⁹

Ocak 1531) yılındaki Budin kuşatmasında ise Alacahisar beyi olarak Ahmed Bey'in ismi geçmektedir (Peçevi İbrahim Efendi, 1283, s.157). Bu bilgilere göre 8303 nolu defter, 1529-1531 yılı başları arasında hazırlanmış olmalıdır.

⁴⁴ TSMA.d. 8303 (1529-1531 yılları), vrk. 2/b; İ.M. Kunt, *Sancaktan Eyâlete*, s.34.

⁴⁵ İD. 107, s.236. Söz konusu defter üzerinde ne zaman ve kimler tarafından tutulduğuna dair bilgi bulunmamaktadır. Defter, 5 Mart 1521 - 12 Ağustos 1535 tarihleri arasındaki tumar tevcihlerini kapsamaktadır. Karaca, kayıt tarihlerinin 1523-24 ila 1528-29 yıllarında yoğunlaştığını, bu sebeple defterin 1520-1522 yılları arasında tutulmuş olabileceğini iddia etmiş ve defterin tarihlemesini 1520 (h.927) olarak yapmıştır. B. Karaca, *Manavgat Kazası*, s.XVIII-XIX.

⁴⁶ Bu dönemde Anadolu eyaleti; Kütahya, Karahisar-ı Sahip, Sultanönü, Hamid, Ankara, Bolu, Kastamonu, Kengiri, Kocaili, Hüdavendigâr, Karasi, Biga, Saruhan, Aydın, Menteşe, Teke ve Alâiyye livâlarından meydana gelmektedir. 166 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri, s.IX, 623.

⁴⁷ 166 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri, s.613, 623. Manavgat, Osmanlı idari taksimatında 1530'dan 1868'e kadar Alâiyye Sancağına bağlı bir kazâ olarak varlığını devam ettirmiştir. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Saim Yörük, "Osmanlı Döneminde Alâiyye Sancağının İdari Yapısı", *Alanya XII. Tarih Ve Kültür Sempozyumu*, Ed. Faruk Nafiz Kocak, Öz Hür Ofset, Konya 2012, s.270-291.

⁴⁸ 166 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri, s.618.

⁴⁹ 166 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri, s.628.

Atabeğ⁵⁰ ve Akçahisar'dır.⁵¹ Daha önceki idari yapılanmadan farklı olarak 1530 tahririnde Akseki, nahiye olarak kaydedilmiş olup Alâiyye kazâsına bağlıdır. Yine daha önceki tahrirde Manavgat'a bağlı bir köy olarak kaydedilen Atabey ve Akçahisar ise bu tahrirde Manavgat kazâsına bağlı nahiyeler olarak kaydedilmiştir.

Kanuni döneminde hazırlanan 1555 tarihli mufassal tahrir defteri (TTD. 172) ise Manavgat'ın kazâ ve nahiye taksimatı hakkında daha net bilgiler vermektedir. Bu defterde sadece köyler değil, aynı zamanda köylerin bağlı olduğu nahiye ve kazâlar da belirtilmiştir. Manavgat kazâsında Manavgat, Akçahisar ve Atabeğ nahiyeleri yer almaktadır.⁵² Aynı tarihli İcmal defterine (İD.363) göre de Manavgat kazâsı Manavgat, Akçahisar ve Atabey nahiyelerinden oluşmaktadır.⁵³ Bu bilgilere göre 1530 yılından XVII. yüzyıl başlarına kadar Manavgat'ın idari yapılanmasında herhangi bir değişiklik olmamıştır. Bu dönemde idari yapıda önemli bir değişikliğin yaşanmaması dikkate alındığında Manavgat ve çevresinde uzun yıllar asayiş ve huzurun hâkim olduğu, bölge halkını derinden etkileyecek ekonomik ve sosyal olayların yaşanmadığı anlaşılmaktadır.

3.6. Suhte ve Celâlî İsyancıları Sırasında Manavgat ve Çevresi

XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı Devleti'nin karşılaştığı en önemli meselelerden birisi, Anadolu'da yaşanan geniş çaplı sosyal ve ekonomik çalkantıların olmasıdır. Bu çalkantılar, devleti ve halkı derinden etkilemiş ve birçok bölgede silinmesi zor izler bırakmıştır. Bu tür olayların yaşanmasında, iktisadî darlık, vergi sisteminin bozulması, ziraî eko-

⁵⁰ 166 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri, s.623.

⁵¹ 166 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri, s.626.

⁵² TTD. 172, vrk. 90, 120, 121; M. Akgül, 16. Yüzyılda Alâiyye, s.XXV, 171, 210, 212; Tuncer Baykara, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I - Anadolu'nun İdari Taksimatı*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Gözden geçirilmiş 2.Baskı, Ankara 2000, s.179. Atabeğ nahiyesinin merkezi günümüzdeki Bereketli köyüdür. TKA, TTD. 172, vrk. 121; M. Akgül, 16. Yüzyılda Alâiyye, s.212.

⁵³ İD. 363, vrk. 4, 6, 13-21; M.Akgül, 16. Yüzyılda Alâiyye, s.227-228, 232, 246-255. XVI. yüzyılda Manavgat'ın idari sınırları için ayrıca Harita 2'ye bakınız.

nomide kriz, idarî düzenin bozulması gibi çeşitli faktörler etkili olmuştur. Bu dönemde meydana gelen ilk olay Suhte denilen bazı medrese öğrencilerinin çıkarmış oldukları isyanlardır.

XVI. yüzyılın ikinci yarısında meydana gelen ayaklanmalarda Suhteler önemli rol oynamışlardır. Suhtelerin sayısı, özellikle XVI. yüzyılda büyük bir artış göstermiştir. XVI. yüzyılın ikinci yarısına kadar olan sürede devlet işleri yolunda gittiğinden ve medrese mezunlarının iş imkânı olduğundan bu artış problem olmamıştır. XVI. yüzyılın ortalarından sonra iktisadi darlık, yüksek nüfus artışı, çift bozanlığın artması vb. sebeplerden dolayı medreselerdeki Suhte sayısı hızla artmış, burayı bitirenler devlet kapısında iş bulamaz hale gelmişlerdir. Bunun sonucunda da bazı Suhteler, ahlak dışı davranışlar sergilemeye, köylerden ve kasabalardan zorla yiyecek, para vb. şeyler toplama başlamışlar, bazıları daha da ileri giderek kadınlara ve kız çocuklarına saldırmaya başlamıştır. Bu tür davranışlardan dolayı kendilerine engel olmak isteyen devlet güçlerine silahla karşılık vermişler ve kendi aralarında hızla örgütlenmişlerdir. Kimi zaman medrese çıkışlı kadılardan, naiplerden, müftülerden ve çoğu kez akrabalarından da yardım görmüşlerdir. Bu tür olaylar XVII. yüzyılın başlarına kadar devam etmiştir.⁵⁴

Manavgat ve çevresi de Suhte ayaklanmalarının görüldüğü yerlerdendir. 1571 yılında, Teke beyine, Antalya ve Karahisar-ı Teke (Serik) kadılarına gönderilen hükümlerde Alâiyye ve Manavgat kazâlarında sakin Suhte tairesinin ittifak ettikleri, tahminen 200 kişi olduktan sonra Karahisar'a bağlı Karatay karyesine gece baskın verdikleri, köy halkının kadınlarını ve oğlanlarını ellerinden aldıkları, mallarını yağmaladıkları, birçoğunu öldürdükleri, yaraladıkları ve esir aldıkları, sonra Manavgat tarafına gittikleri bilgisi yer almaktadır. Bu hali duyan Teke Sancağı suhteleri toplanarak Alâiyye ve Manavgat suhteleri ile Manavgat yakınlarında muharebe etmişlerdir. Karatay köyünden alıp götürülenler kurtarılsa da iki taraftan birçok kişi öl-

⁵⁴ Mustafa Akdağ, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası - Celalî İsyanları, Barış Yayınları, Ankara 1999, s.93-207; B. Karaca, Teke Sancağı, s.54-60.*

müştür. Hükümün devamında ise Alâiyye suhteleri korkusundan karyelerin halkı, çoluk çocuklarını alıp dağlara çekildikleri ve perişan halde buldukları anlatılmaktadır.⁵⁵ Yaşanan bu olaydan fazla zaman geçmeden, yaklaşık bir ay sonra Manavgat, Alâiyye, Düşenbe ve Karahisar-ı Teke kadılarına gönderilen başka bir hükümde ise Teke Sancağı suhtelerinin baş kaldırdığı, Alâiyye Sancağında ve Manavgat kazâsında üç oğlanı kapma kötülüğünde buldukları, sahiplerinden bir miktar akçe aldıktan sonra oğlanları bıraktıkları, daha sonra binden fazla levend taifesiyle toplanıp Köprü nâm pazarı bastıkları, sonra pazara yakın bir köyü bastıkları ve köy halkının malını yağmaladıkları, köy halkının birkaç kişiyi öldürdükleri, “Biz Celâli olduk, bir daha pazara gelmen” diyerek birçoğunun sakallarını keserek öldürdükleri bildirilmiştir. Hükümün devamında ise bu anlatılanların doğru olması durumunda il eri ve seferden kalan sipahi ve diğerlerinin de yardımı ile üzerlerine varılması, suçu sabit olanların küreğe konulmak üzere hapsedilmeleri ve konu ile ilgili olarak da bilgi verilmesi istenmiştir.⁵⁶

XVI. yüzyılın sonlarında sosyal çalkantıların etkisiyle ortaya çıkan ikinci olay ise Celâli isyanlarıdır. Osmanlı tarihine *Celâli Fetreti* olarak geçen büyük kriz, Eğri seferinin açtığı 1596 yılı yazından itibaren başlamıştır. Meydana gelen bu olaylar, ilk bakışta birbirinden bağımsız farklı olaylarmış gibi görünmesine rağmen, sebepleri, oluşları ve sonuçları itibari ile hepsi de birer “*levendât*” diğer bir ifade ile “*sekbân*” baskını olup kökenini de köy halkının iktisadî bir çöküntü içinde olmasından almıştır.⁵⁷

Osmanlı tarihine *Celâli Fetreti* olarak geçen büyük kriz döneminde Kastamonu, Ankara, Balıkesir, Aydın ve Teke tarafla-

⁵⁵ MD.14/2, s.1086, h.1514, 14 Mayıs 1571 (19 Zilhicce 978) tarihli; MD. 17, s.9, h.14, 19 Haziran 1571 (25 Muharrem 979) tarihli hükümler.

⁵⁶ MD. 12, s.330, h.676, 27 Haziran 1571 (3 Safer 979) tarihli hüküm.

⁵⁷ Bu olayların sebepleri ve Celâli Fetreti hakkında daha geniş bilgi için bkz. Mustafa Akdağ, “Celâli İsyânlarının Başlaması”, *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C.4, S.1, Ankara 1946, s.23-37; Mustafa Akdağ, “Celâli Fetreti”, *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C.16, S.1-2, Ankara 1958, s.53-107; M. Akdağ, *Celâli İsyânları*, s.33-92.

rında olaylar yaşanmıştır. Özellikle Karayazıcı'nın faaliyetleri sırasında isyan eden Arslan Bey ve dört yüz adamı Antalya taraflarında etkili olmuştur. Aynı yıllarda Beyşehir ile Alâiyye arasında Hüsam ve adamlarının idare ettiği levend grubu da Alâiyye taraflarına büyük zarar vermiştir.⁵⁸

Manavgat ve çevresinde Suhte olayları ve bu olayların etkisi 1602'lere kadar hissedilmiştir. Bu dönemde Alâiyye livasına bağlı Düşenbe ve Manavgat kazâlarında avarız ve bedel-i nüzul vergilerinin toplanmasında zorluklar yaşanmıştır. Düşenbe kazâsının 1601 (h.1010) senesine ait avarız haneleri bedeli 1602 (h.1011) senesinde vaki olan emr-i şerif gereğince kısmen tahsil olunmuştur. 1603 (h.1012) senesine mahsup olunmak üzere her haneden 350'şer ve köylerinden 260'ar akça hesabıyla ferman olunan bedel-i nüzul akçesinin Manavgat kazâsından pek azı tahsil edilmiştir. Düşenbe kasabası ve köyleri ise Suhte eşkıyası tarafından yağma edildiğinden 296 hane bedeli reaya zimmetinde kalmıştır.⁵⁹

Manavgat ve çevresinin dağlık olması, eşkıyaların ve asilerin ayaklanmasını ve saklanmasını kolaylaştırmakta, bu tür işlere kalkışanların yakalanmasını zorlaştırmakta, bölgede huzur ve asayişin sağlanmasında güçlükler neden olmaktadır. 1585 tarihli Alâiyye beyine gönderilen iki farklı hükümde Alâiyye, Manavgat ve Nevâhi-i Alâiyye (Akseki) kadılarının mektup gönderdiği, mektupta Alâiyye Sancağının dağlık yer olmakla halkın eşkıyadan, suhte ve levend taifesinden çok zarar gördüğü, Yahya Bey'in gayreti ile eşkıyanın temizlendiği ve şimdilik halkın rahat olduğu bilgisi yer almaktadır. Söz konusu hükmün devamında ise Alâiyye beyinden daima teyakkuz halinde olup il erleri, muhafazada kalan sipahiler ve hisar erleri ile eşkıyayı tedipten ve tenkilden geri durmaması

⁵⁸ M.Akdağ, *Celâlî İsyanları*, s.393-394.

⁵⁹ Söz konusu avarız defterinde "Kazâ-i Düşenbe cem'an 963 hane olup 667 hanesi cem' olunup ma'adasını tahsil etmek surette iken bu fakîri suhte taifesi basub nehb-i garet idüb ve azli dârî olmak ile 296 hanesi re'âyâ zimmetinde kalub tahsîli mümkün olmamıştır" kaydı yer almaktadır. MAD.14683, s.1-4, 5 Eylül 1604 (10 R.Ahîr 1013) tarihli avarız defteri.

istenmiştir.⁶⁰ Tüm bu anlatılanlardan Manavgat ve çevresinde, 1560'larda başlayan gerek Suhte ve gerekse Celâlî olaylarının, XVII. yüzyılın başlarına kadar etkili olduğu, Manavgat ve çevresini derinden etkilendiği anlaşılmaktadır.

XVII. yüzyılda Manavgat'ın bağlı bulunduğu Alâiyye Sancağının kazâ sayısında artış olmuştur. Cihannüma'ya göre Alâiyye'nin kazâları Alâiyye, Nevâhi-yi Alâiyye (Akseki), Manavgat, İbradı, Senir maa Düşenbe'dir.⁶¹ Seyahatname'de de Alâiyye Sancağının kazâları hakkında benzer bilgiler bulunmaktadır. Sancağın beş kazâsı vardır. İlki Alâiyye kazâsı olup batısında Düşenbe kazâsı, Manavgat kazâsı, bu kazâların kuzeyinde İbradı kazâsı ve Akseki kazâsı yer almaktadır.⁶² XVII. yüzyılda Alâiyye Sancağının kazâ sayısının artmasında ise muhtemelen XVI. yüzyılın sonlarında ve XVII. yüzyılın başlarında bölgede yaşanan Suhte ve Celâlî Olayları etkili olmuştur. Suhtelerin ve Celâlîlerin çevreye vermiş olduğu zararın giderilmesi, eşkıyalık olaylarının engellenmesi, güvenliğin ve bölgede etkin bir idarenin sağlanmak istenmesi, bunun yanında bölgede yaşanan sosyal ve ekonomik sıkıntılar, XVI. yüzyılda Akdeniz havzasında görülen nüfus artışının bölgede de görülmesi, idari ve adli işlemlerin artması vb. faktörler bu değişimin sebeplerinden olmalıdır.

XVII. yüzyıl başlarında meydana gelen mülki teşkilattaki değişimde dikkat çeken diğer bir nokta ise daha önceki yıllarda Manavgat sınırları içerisinde ve dağlık bölgede yer alan İbradı'nın ayrı bir kazâ olarak teşkilatlandırılmasıdır. İbradı'nın kazâ olarak teşkilatlandırılması ile Manavgat'ın sınırlarında küçülme meydana gelmiştir.

XVIII. yüzyılda Manavgat kazâsının bağlı bulunduğu

⁶⁰ MD.58, s.130, h.350, 17 Mayıs 1585 (17 C. Evvel 993) tarihli; MD.58, s.143, h.377, 17 Mayıs 1585 (17 C.Evvel 993) tarihli hükümler. Suhtelerin ve Celâlîlerin yapmış oldukları zararlı faaliyetler, bu zararlı faaliyetlerin engellenmesi için devletin almış olduğu tedbirler vb. konularda arşiv vesikalarında çok sayıda kayıt bulunmaktadır.

⁶¹ Katib Çelebi, *Cihannüma*, Tıpkıbasım, TTK Yayınları, Ankara 2009, s.611.

⁶² Evliya Çelebi, *Seyahatname*, s.298; *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, s.152.

Alâiyye livâsı; Alâiyye, Nevâhi-i Alâiyye, Senir maa Düşenbe, Manavgat ve İbradı kazâlarından meydana gelmektedir.⁶³ Bu idari yapı 1868 yılına kadar devam etmiştir.⁶⁴ Verilen bilgilerden, XVII. yüzyıl başlarında bölgede görülen Celâlî İsyancıları ve sonrası Manavgat ve çevresinde kurulan idari yapının, daha sonraki yıllarda önemli bir değişikliğe uğramadan, yaklaşık 250 yıl sürdüğü anlaşılmaktadır.

Sonuç

XIII. yüzyıl başlarında Türk hâkimiyetine geçen Manavgat ve çevresine Osmanlılardan önce Anadolu Selçukluları, Teke ve Karamanoğulları hâkim olmuştur. Osmanlı mülki taksimatında yapılan düzenlemelerde idari bir merkez olan Manavgat, zaman içinde bazı değişiklikler yaşamıştır.

Osmanlı döneminde yapılan ilk idari teşkilatta Manavgat, önce nahiye, sonra kazâ olarak yerini almıştır. Bu hali ile Osmanlı hâkimiyetinin ilk yıllarında Teke Sancağına, Alâiyye'nin fethi ile Alâiyye Sancağına bağlanmıştır. XVI. yüzyılın başlarında bölgede yaşanan karışıklıklar nedeni ile kısa süreli olarak sancak olmuş, devam eden yıllarda Alâiyye ile birlikte bir sancak itibar edilmiştir. 1530'lu yıllardan 1868 yılına kadar Alâiyye Sancağının bir kazâsı olarak kalmıştır.

Sonuç olarak bu çalışma ile XV. – XVIII. yüzyıllarda Manavgat'ın idari yapısında meydana gelen değişiklikler ortaya konulmuştur. Bu değişikliklerin yaşanmasında, Osmanlı Devle-

⁶³ XVIII. yüzyılda Alâiyye livâsını Kazâ-i Alâiyye (271,5 kuruş), Kazâ-i Nevâhi-i Alâiyye (256,5 kuruş), Kazâ-i Senir maa Düşenbe (222,5 kuruş), Kazâ-i Manavgat (218,5 kuruş), Kazâ-i İbradı (79,5 kuruş), (Yekûn 1.048,5 kuruş) kazâları oluşturmaktaydı. AŞS.35, s.36, b.70, 29 Ağustos 1764 (Gurre-i R. Evvel 1178) tarihli Adana Valisi el-Hac Ali Paşa'nın Adana eyaleti kazâlarından aldığı imdâd-ı hazeriye kaydı.

⁶⁴ MVL. 327/31, 4 Aralık 1850 (29 Muharrem 1267) tarihli tahrir; Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye (SDAO.) 1273 (1857), s.96; SDAO. 1274 (1858), s.104; SDAO. 1276 (1860), s.134; SDAO. 1277 (1860-61), s.139; SDAO. 1278 (1861), s.139; SDAO. 1279 (1862), s.146; SDAO. 1280 (1863), s.146; SDAO. 1281 (1864), s.174-175; SDAO. 1282 (1865), s.163; SDAO. 1283 (1866), s.165; SDAO. 1284 (1867), s.176. T. Baykara, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş*, s.229; Kemal H.Karpat, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2003, s.153. XVII-XVIII. yüzyıllarda Manavgat'ın idari sınırları için ayrıca Harita 3'ye bakınız.

ti genelinde ve bölgede yaşanan siyasi, idari ve ekonomik kaynaklı olaylar ile bölgenin coğrafi yapısının etkili olduğu anlaşılmıştır. Osmanlı döneminde yapılan bu idari düzenlemelerde bölgede huzur ve güvenliğin sağlanması ve daha etkin yönetimin amaçlandığı sonucuna varılmıştır.

Kaynaklar

1.Arşiv Kaynakları

1.1.Milli Kütüphane - Adana Şer'iyeye Sicilleri (AŞS.):

AŞS.35, (1764/h.1178).

1.2. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA.)

1.2.1.Mühimme Defterleri (MD.):

MD. 12, s.330, h.676,

MD. 17, s.9, h.14.

MD. 12, s.330, h.676.

MD. 58, s.130, h.350,

MD. 14/2, s.1086, h.1514.

MD. 58, s.143, h.377,

1.2.2.Tapu Tahrir ve İcmal Defterleri (TD.-İD.):

İD. 107.

TD. 990 (1501-1502?).

1.2.3.Maliyeden Müdevver Defterler (MAD.):

MAD. 14 (1455/h.859).

MAD. 16029 (1475 tarihli).

MAD. 152.

MAD. 14683 (1604/h.1013).

1.2.4.Kamil Kepeci Tasnifi Defterleri (KK.d.):

KK.d. 3357.

1.2.5. Osmanlı Arşivi Belgeleri:

DH.I.U.M.EK. 90/70.

MVL. 327/31.

1.2.6.Topkapı Sarayı Arşivi Defterleri (TSMA.d.):

TSMA.d. 929 (1513 tarihli).

TSMA.d. 9772 (1518 tarihli?).

TSMA.d. 5246 (1527 tarihli?).

TSMA.d. 10057 (1526 tarihli?).

TSMA.d. 8303 (1529-1531 yılları ?).

1.3.Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadîme Arşivi (TKA):

TTD. 172 (1555 tarihli).

İD. 363 (1555 tarihli).

1.4. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

VGMA.d.596, 1574 yılı Ağustos ayı sonları (Evâsıt-ı C.Evvel 982) tarihli Murad Paşa Vakfiyesi.

1.5.İSAM Kütüphanesi

Devlet Salnameleri (Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye): SDAO

SDAO. 1273 (1857).	SDAO. 1280 (1863).
SDAO. 1274 (1858).	SDAO. 1281 (1864).
SDAO. 1276 (1860).	SDAO. 1282 (1865).
SDAO. 1277 (1860-61).	SDAO. 1283 (1866).
SDAO. 1278 (1861).	SDAO. 1284 (1867).
SDAO. 1279 (1862).	

2.Yayınlanmış Arşiv Kaynakları

166 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri (937/1530), <Dizin ve Tıpkıbasım>, (Haz.: Ahmet Özkılınç - Ali Coşkun - Mustafa Karazeybek - Abdullah Sivridağ - Murat Yüzbaşıoğlu), Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 1995.

Erdoğru, M. Akif, *Ala'iyye Sancağı - 1475 Tarihli Suret-i Defter-i İcmâl-i Vilâyet-i Ala'iyye (Metin ve İnceleme)*, Alanya Ticaret Odası Yayınları, Konya 2013.

Gökçe, Turan, "Anadolu Vilâyetine Dair 919 (1513) Tarihli Bir Kadı Defteri", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C.9, S.1, 1994, ss.215-259.

3.Kanunnâmeler

Kanunnâme-i Sultan Süleyman Han, Beyazıt Kütüphanesi, Veliyüddin Efendi Kitaplığı, Nr. 1969.

4.Kaynak Eserler

Anonim Osmanlı Kroniği (1299-1512), Haz.: Necdet Öztürk, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2000.

Aşıkpaşazade, *Tevârih-i Âli Osman*, İstanbul 1332.

Celalzade Mustafa Çelebi, *Muhteşem Çağ Kanuni Sultan Süleyman - Tabakâtül-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesâlik*, Notlandırarak Hazırlayan: Ayhan Yılmaz, Kariyer Yayıncılık, İstanbul 2011.

Celalzâde Mustafa, *Tabakâtül-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesâlik*, Neşreden:

Petra Kappert, Wiesbaden 1981.

Evlıya Çelebi, *Evlıya Çelebi Seyahatnâmesi*, Haz.: Yücel Dağlı - Seyit Ali Kahraman - Robert Dankoff, 9. Kitap, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2005.

Evlıya Çelebi, *Seyahatnâme (Anadolu, Suriye Hicaz: 1971-1672)*, C. IX, Devlet Matbaası, İstanbul 1935.

Feridun Bey, *Mecmu'a-i Münşe'atü's-Selâtin*, C. I, Dârü'l-Tıbbâtü'l-Âmire, İstanbul 1274.

Gelibolulu Mustafa Âli, *Künhü'l-Ahbâr (Fatih Sultan Mehmed Devri 1451-1481)*, C. II, Haz. M. Hüdâi Şentürk, TTK Yayınları, Ankara 2003.

Gelibolulu Mustafa Âli, *Künhü'l-Ahbâr, Dördüncü Rûkn: Osmanlı Tarihi*, C. I, Tıpkıbasım, TTK Yayınları, Ankara 2009.

Haydar Çelebi, *Haydar Çelebi Ruznâmesi*, Haz.: Yavuz Senemoğlu, Ter-cüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1984.

İbn-i Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman*, VII. Defter, Yayına haz. Şerafettin Turan, TTK Yayınları, Ankara 1991.

Katib Çelebi, *Cihannüma*, Tıpkıbasım, TTK Yayınları, Ankara 2009.

Mehmed Neşri, *Kitâb-ı Cihannüma*, C. II, Haz.: Faik Reşit Umat - Meh-med Ali Köymen, TTK Yayınları, Ankara 1995.

Peçevî İbrahim Efendi, *Peçevî Tarihi*, C. I, Haz.: Bekir Sıtkı Baykal, Kül-tür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1999.

Peçevî İbrahim Efendi, *Peçevî Tarihi*, C.I, Matbaa-i Amire, İstanbul 1283.

Pirî Reis, *Kitâb-ı Bahriye*, Ed. Bülent Özükan, Boyut Yayıncılık, Ankara 2013.

5.Tetkik Eserler

Akdağ, Mustafa, "Celâli Fetreti", *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C.16, S.1-2, Ankara 1958, ss.53-107.

Akdağ, Mustafa, "Celâli İsyânlarının Başlaması", *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C.4, S.1, Ankara 1946, ss.23-37.

Akdağ, Mustafa, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası-Celâli İsyânla-*

- rı, Barış Yayınları, Ankara 1999.
- Akdağ, Mustafa, *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Tarihi (1453-1559)*, C. I-II, Cem Yayınevi, Ankara 1995.
- Akgül, Mehtap, *16. Yüzyıl Arşiv Kayıtlarına Göre Alâiyye'nin Sosyal ve Ekonomik Hayatı ile Nüfus ve İdari Taksimatı*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1989.
- Akgündüz, Ahmed, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri*, C.III, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul 1991.
- Armağan, A.Latif, "XVI. Yüzyılda Teke Sancağındaki Konar - Göçerlerin Demografik Durumu Üzerine Bir Araştırma", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, S.30, C.19, Ankara 1998, ss.1-35.
- Barkan, Ö. Lütfi, "H.933-934 Tarihli Bütçe Cedveli ve Ekleri", *Osmanlı Devleti'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi Tetkikler-Makaleler*, C. I, Haz.: Hüseyin Özdeğer, İstanbul 2000, ss.649-702.
- Baykara, Tuncer, "Kazâ", *DİA*, C. XXV, Ankara 2002, ss.119-120.
- Baykara, Tuncer, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I - Anadolu'nun İdari Taksimatı*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Gözden geçirilmiş 2.Baskı, Ankara 2000.
- Bostan, İdris, "Alanya", *DİA*, C. II, İstanbul 1989, ss.339-341.
- Bulduk, Üçler, *XVI. Asırda Karahisar-ı Sahip (Afyonkarahisar) Sancağı*, TTK Yayınları, Ankara 2013.
- Çakar, Enver, "Kanuni Sultan Süleyman Kanunnâmesine Göre 1522 Yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun İdari Taksimatı", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (1), Elazığ 2002, ss.261-282.
- Çakar, Enver, "XVI. Yüzyılda Şam Beylerbeyliğinin İdarî Taksimatı", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (1), Elazığ 2003, ss.351-374.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, 24. Baskı, Aydın Kitabevi, Ankara 2007.
- Emecen, Feridun M., *XVI. Asırda Manisa Kazası*, TTK Yayınları, Ankara 1989.
- Emecen, Feridun M., " 'İhtilalci Bir Mehdilik' Hareketi Mi? Şahkulu

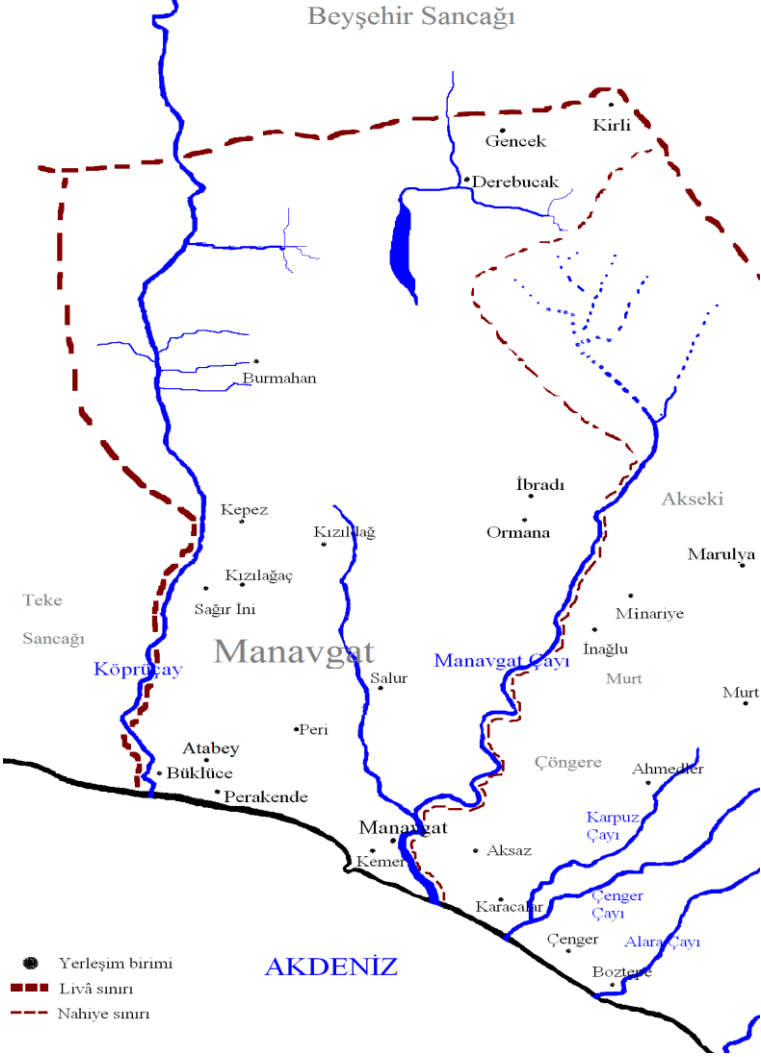
- Baba Tekeli İsyanı Üzerine Yeni Yaklaşımlar”, *Ötekilerin Peşinde Ahmet Yaşar Ocak’a Armağan*, Ed. Adem Koçal- Zeynep Berktaş, Timaş Yayınları, İstanbul 2015, ss.521-534.
- Erdoğan, M. Akif, *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1522-1584)*, Anadolu Matbaacılık, İzmir 1998.
- Erten, Süleyman Fikri, *Antalya Livası Tarihi*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1340.
- Gönüllü, Ali Rıza, *Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Alanya (1908-1938)*, AKDYYK. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2008.
- Göyünç, Nejat, “Diyarbakir Beylerbeyliğinin İlk İdari Taksimatı”, *Tarih Dergisi*, C.XXIII (Mart 1969), ss.23-34.
- İnalcık, Halil, “Eyalet”, *DİA*, C. XI, İstanbul 1995, ss.548-550.
- Kankal, Ahmet, *XVI. Yüzyılda Çankırı*, Çankırı Belediyesi Kültür Yayınları, Çankırı 2009.
- Karaca, Behcet. “XVI. Asırda Teke Yöresinden Kıbrıs’a Yapılan Sürgünler”, *Osmanlı*, C.IV, Ankara 1999, ss.649-652.
- Karaca, Behset, “Safevi Devleti'nin Ortaya Çıkışı ve II. Bayezid Dönemi Osmanlı-Safevi İlişkileri”, *Türkler*, C.IX, Ankara 2002, ss.409-418.
- Karaca, Behset, *XV ve XVI. Yüzyıllarda Teke Sancağı*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2002.
- Karaca, Behset, *XV. ve XVI. Yüzyıllarda Manavgat Kazası*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2009.
- Karaca Behset, “Dünden Bugüne Manavgat”, Ed. A.Kerim Atılgan, *Dünden Bugüne Antalya*, Antalya Valiliği İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Antalya 2010, ss.423-446.
- Karpat, Kemal H., *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2003.
- Kofoğlu, Sait, “Teke-oğulları”, *DİA*, C. 40, Ankara 2011, ss.348-350.
- Konyalı, İ. Hakkı - Yıldız, Ali, *Abideleri ve Kitabeleri ile Manavgat Tarihi*, Manavgat Sanayi ve Ticaret Odası Yayınları, Antalya 2010.
- Konyalı, İbrahim Hakkı, *Alanya (Alâiyye)*, Red.: Faruk Nafiz Koçak, İstanbul 2011.

- Kunt, İ.Metin, *Sancaktan Eyâlete 1550-1650 Arasında Osmanlı Ümerası ve İl İdaresi*, İstanbul 1978.
- Miroğlu, İsmet, *Kemah Sancağı ve Erzincan Kazâsi*, TTK Yayınları, Ankara 1990.
- Özkan, Selim Hilmi, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gündoğmuş (Kise ve Nağlu Nahiyeleri)*, Alanya Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Alanya 2011.
- Özkan, Selim Hilmi, "XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Alâiye Sancağının İdarî Yapısı ve Nüfus Durumu", *Türklük Bilimi Araştırmaları (TÜBAR)*, (XXIX-Bahar) 2011, ss.275-291.
- Selekler, Macit, *Yarım Asrın Arkasından Antalya'da Kemer, Melli, İbradı ve Serik*, yayına Haz. Ali Yıldız - Resul Kaya, (2. Baskı), Kutlu Avcı Ofset, Antalya 2011.
- Selikaya, Ali, *Yavuz Sultan Selim'in Sefer Menzihnâmeleri (Çaldıran, Kemah, Dulkadiroğlu Ve Mısır Seferi Menzihnâmeleri) Ve Haydar Çelebi Ruznâmesi: Transkripsiyon Ve Değerlendirme*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat 2014.
- Sümer, Faruk, *Safevi Devleti'nin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü*, Selçuklu Tarih ve Medeniyeti Enstitüsü Yayınları, Güven Matbaası, Ankara 1976.
- Tekindağ, Şihabeddin, "Karamanlılar", *İA*, C.VI, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1977, ss.316-330.
- Tekindağ, Şehabeddin, "Teke-eli veya Teke-ili", *İA*, C. XII/I, İkinci baskı, İstanbul 1979, ss.124-128.
- Tekindağ, Şehabeddin, "Teke-oğulları", *İA*, C. XII/I, İkinci baskı, İstanbul 1979, ss.128-133.
- Tekindağ, Şehabettin, "Şah Kulu Baba Tekeli İsyanı", *Belgelerle Türk Tarih Dergisi*, I/3, (1967), ss.34-39; I/4, (1968), Menteş Matbaası, İstanbul, ss.54-59.
- Turan, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi*, (5. Baskı), Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1998.
- Türk Dil Kurumu, *Derleme Sözlüğü*, C. VIII (1975), C. X (1978), Türk Dil

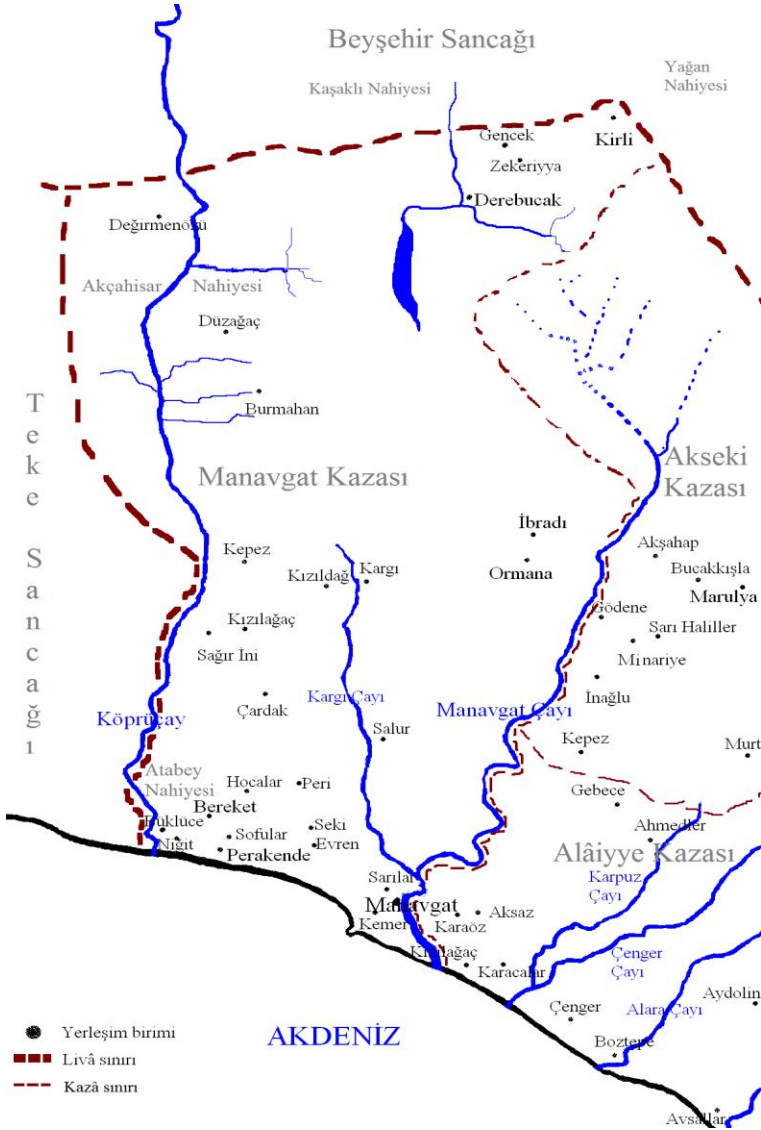
- Kurumu Yayınları, Ankara 1978.
- Uzunçarşılı, İ.Hakkı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, TTK Yayınları, Ankara 2003.
- Uzunçarşılı, İ.Hakkı, *Osmanlı Devleti Teşkilatına Medhal*, TTK Yayınları, Ankara 1988.
- Uzunçarşılı, İ.Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C.I, TTK Yayınları, Ankara 1995
- Ünal, Mehmet Ali, "Osmanlı Devleti'nde Merkezi Otorite ve Taşra Teşkilatı", *Osmanlı*, C. 6, (Ed.: Güler Eren), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, ss.111-122.
- Ünal, Mehmet Ali, *Osmanlı Devrinde Sinop*, TTK Yayınları, Ankara 2014.
- Varlık, Mustafa Çetin, "Anadolu Eyaleti Kuruluşu ve Gelişmesi", *Osmanlı*, C.6, Ed. Güler Eren, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, ss.123-129.
- Yörük, Saim, "Osmanlı Döneminde Alâiyye Sancağı'nın İdari Yapısı", *Alanya XII. Tarih Ve Kültür Sempozyumu*, Ed. Faruk Nafiz Kocak, Öz Hür Ofset, Konya 2012, ss.270-291.

Ekler

Harita 1: XV. yüzyılda Manavgat'ın sınırları (1475 tarihli deftere göre)

Harita 2: XVI. yüzyılda Manavgat kazâsı sınırları

Harita 3: XVII. ve XVIII. yüzyıllarda Manavgat kazası sınırları

